

POCHODNIA (147) *sb f*

Oba o jasne, a pochylone.

sg N pochodnią (46). ◇ *G* pochodni(e)j (3) *BibRadz*, *RejAp* (2), pochodnie (2) *Leop*, *KlonWor*. ◇ *A* pochodnią (18) [*w tym*: -ąm (1)]. ◇ *I* pochodnią (32). ◇ *pl N* pochodnie (15); -e (1), -(e) (14). ◇ *G* pochodni (2), [pochodni]. ◇ *A* pochodnie (12); -e (1) *OpecŻyw*, -é (1) *GoslCast*, -(e) (10). ◇ *I* pochodniami (16); -ami (13), -ami (1) *OpecŻyw*, -(a)mi (2). ◇ *du A* (*cum nm*) pochodni (1) *PudłFr*.
Sł stp, *Cn notuje*, *Linde XVII – XVIII w.*

Smolne luczywo, pakuły lub szmaty nasyczone smołą i osadzone na szczapie, używane do oświetlania; fax BartBydg, HistAl, Mącz, PolAnt, Calag, Calep, Vulg, Cn; facula BartBydg, HistAl, Vulg, Calag, Cn; lampas HistAl, Mącz, PolAnt, Vulg, Cn; t(a)eda BartBydg, Mącz, Vulg, Cn; lucerna Vulg, Mącz, PolAnt; lychnus Mącz (147) : OpecŻyw 104v; Fax, taeda, facula, pochodnya, parva fax lucens BartBydg 56b; HistAl F3v, I4v; Nocy też dąley niebędzie: y niebędzie potrzebá ludziom pochodnie/áni fwiátłóści floneczney Leop Apoc 22/5, Iudic 15/4; RejFig Bb5v; RejZwierz 113; BibRadz I 341a marg; [rycerze] Spráwiwfy lie káždy fwą pochodnią wziąwfy zezli z zamku wielkim krzykiem zapalili wizytek oboz BielKron 354v, 21v; Taedae ferale, Swięce/ Pochodnie á poftáwnniki pogrzebne. Mącz 120d; Dextra ardentem facem praeferebat, Zedł [!] naprzod s pochodnią. Mącz 123d; Furiae [...], Poetowie o nich powiedáya że každemu złoczinci pochodnią do fercá przifadzáyá. Mącz 141b, 120b, 183c, 201b, 441d; RejAp 74v marg, 153v, 187v, Ee3v; RejPos 345v; BielSpr 38v; BudBib 2.Mach 4/22; Sniło fię iey [Hekubie] iuz ná dniu/ że miáfto dziećięciá Pochodnią vrodziá. KochOdpr D2v; Calag 184b; SkarŻyw 99, 444; Calep 411b; Ognia áby [kmiemie] pilnowáli/ y kominy wyćieráli. Aby z pochodnią pod dách nie chodźili. GostGosp 166; WyprPl C2; SkarKazSej 686b; KlonWor 51.

W połączeniach szeregowych (4): Mieycie na gotowiu olfczepy/ ftrzały/ kopié/ fwiéce ij rozmaijté pochodnie *OpecŻyw* 84v; *RejAp* 12v; *LatHar* 728; Iudařz tedy wziąwfy rotę/ [...] przyzedł tám z láterniami/ y z pochodniami/ y z broniami. *WujNT Ioann* 18/3.

W przeciwstawieniach: »pochodnia ... ciemność, świeczka« (2): Przez pochodnią rozumie wefele y fzczeńię/ á przez ciemnoći fmuthek y záłóci. *BibRadz* I 341a marg; *GórnRozm* D2v.

W porównaniach (23): Częftoćiem niecna niewiáftá/ Iáko pochodnia ogniáta: Pali mężowi imienie/ Káżąc wzytko dobre mienie. *BierEz* S2v; *RejPs* 113v, 183; Tákicé ieft wfiłowanie mądrości/ ktorej lie pochodnia zápalona prziorównawa *HistAl* [I3]v, I4v; *LubPs* A3; y fpádłá z niebá gwiazdá wielka/ ná křztałt pochodniey goráiąca *BibRadz Apoc* 8/10; *RejAp* 73v, 74, 74v [2 r.]; *GórnDworz* Dv; *RejPos* 337v; *RejZwierz* 75, 177; *ModrzBaz* 100v; *StryjKron* 145; gdy ono [*Pismo Św.*] było iáko pochodnia wćiemnym mieyfcu *CzechEp* 125; *NiemObr* 13; *GrabowSet* 12v; *WujNT Apoc* 8/10; Powiedáią/ że bárziefy Iudařzowá brodá Swięciłá/ niż pochodnia/ gdy řzedł do ogrodá. *KlonWor* 27, 28.

Przysłowie: Tákże też áby miał Pána řwego zábić/ á po nim Wielkim Xiędzem być/ tego by z pochodnią u nich řzukał/ iáko żywo nienaydzieř *StryjKron* 385; *GórnRozm* D2v.

Zwroty: »pochodnią dzierzeć, trzymać« = *tenere facem HistAl* [*szyk zmienny*] (1:1): Iezu kthorys nam przepałać biodra y pochodnię [!] w ręku dzierzeć goreiące kazał. *TarDuch* B8; *HistAl* Kv.

»nieść pochodnią« [*szyk zmienny*] (2): *BielSpr* 44v; Fackel tragen. Nieść pochodnią. *Portare facem. Calag* 184b.

»świecić pochodnią; pochodnie świecą« (1;1): *Lucere facem alicui, Swiecić kómu pochodnią Mącz* 201a; *StryjWjaz* B4v.

»zapalać pochodnie; pochodnia (ma być) zapalona (a. rozpalona)« = *accensa a. flammea facula HistAl; lucerna ardens Vulg* [szyk zmienny] (1;9): *HistAl* F3, I4v; *MurzNT* 191 marg; *RejAp* 74v; gdyż fláchectwo ieft/ iáko rospalona pochodnia/ ktora obialnia/ y kładzie przed oczy/ dobre/ y złe człowiecze íprawy *GórnDworz* Dv, Tv; *RejPos* 343v; *SkarŻyw* 368; *WujNT* *Luc* 12/35; *GosłCast* 25.

Wyrażenia: »pochodnia gorząca« = *fax ardens HistAl, lampas ignis PolAnt* (8): *TarDuch* B8; *HistAl* Kv; Tedy po zachodzie flońcá nádefzłá ciemność/ á piec kurzący fię dymem/ y pochodnia gorząca przefzłá miedzy ony rzeczy roscięte. *BibRadz* *Gen* 15/17; *RejAp* 74; Iż niechay będą biodrá wálze przepaláne/ á pochodnie gorzące/ áby gdy przydzye Pan wálz z wefela/ zátał was czuiące. *RejPos* 345, 341v, 345v, 346; [ízedm pochodn {fachlow} gorąyvych przed Maieftatem *TomZbrudzAp* 4/5].

»jasna pochodnią« [szyk 2:1] (3): *RejZwierc* 177; A drudzy mowią: ífz w nocy przytymże cíele pochodnie iáfne zápalone widziano. *SkarŻyw* 368; *StryjKron* 145.

»pochodnia łuczywna« = *lychnus ligneolus, teda pinea Mącz* (2): *Lychnus ligneolus, Pochodnia łucziwna. Mącz* 201d, 441d.

»pochodnia ognista« = *ardens a. flamma facula HistAl; lampas ignis Vulg* [szyk 6:3] (9): *BierEz* S2v; *RejPs* 113v; [*Persowie*] ícigáli co naprędzey Alexandrá/ ále iż noc była ciemna poczéli błędzić/ [...] ále Alexander máiąc w ręku ognińtą pochodnią profłtą drogą bieżał. *HistAl* F3, D3, G3v, [I3]v; *Leop* *Gen* 15/17; Vbráli fwoie Kápłany w ízáty poświęcone/ y dáli im pochodnie ognište w ręku nieść przed woýłkiem. *BielSpr* 44v, 38v.

»pochodnia pałająca« (2): *RejAp* 74v; Wiedźcie mie włkok do ślubu/ niechay zápalaią Pochodnie pałaiące *GosłCast* 25.

Szeregi: »pochodnia albo lampa« (1): [*Gedeon*] Przyfzedł do fwoich [...] y dał im trąby w práwe ręce/ á w lewe pochodnie álbo lámpy w łagiewkach próżnych *BielKron* 50.

»miecz i pochodnią« (1): [*w opisie obrazu alegorycznego*] WOyná idzie á mieczem y pochodnią grozi/ Szalona zapálczywość zbroyny wóz powozi *KochMRot* C2.

Przen (56) : A miáfto nie potrzebuie áni flońcá/ áni księżycá/ żeby w nim fwiećili/ bo iáfność Boża oświećilá ie: á pochodnią iego iefth Báránek. *Leop* *Apoc* 21/23; ALEKTO, węże/ pochodnią ítráfzliwą Miece *GrabowSet* F2.

pochodnia czego (1): Wltołd będąc zwycięftwem pierwżim záiuřzony Nieřmiertelney pochodnią sławy zápalony/ Zbierał woýłko cały rok *StryjKron* 507.

a) Gwiazdy (1) :

Wyrażenie: »jasne pochodnie« (1): y możelz być czo cudnieífzego? niebo okrągłe/ ozdobione ták wielem iáfnych pochodni/ w pośrodku ziemiá żywioły ogárniona *GórnDworz* Ll5v.

b) Blask oczu (1) :

Zwrot: »pochodni zapalić« (1): Lecz miłość dwie pochodni w oczu iéy zápali/ Ktorémi Bogá wnetże/ kiedy chce podpali. *PudłFr* 69.

c) To, co pozwala rozeznać prawdę, właściwie postępować; wiara, cnota (27) : Rozum ludzki ieft pochodnią Páńfką/ ktory doznawa wřzytkich wnętrznóści. *BibRadz* *Prov* 20/27; Tha pochodnia ieft

słowo z mocą Duchá s. zá ktorego íspráwá ístawáią íię mądre íercá ludzkie/ kthore z przyrodzenia íwego íá tępe y íciemne. *BibRadz* I 341a marg; *RejPos* 337v; *KochPs* 183; *CzechEp* 119; *GrabowSet* D3.

pochodnia czego (9): A on [Pan] práwie teraz obiańił pochodnią íercá mego ktora iuż fnadz práwie byía náwífem zácmioná. *RejPs* 25; *RejAp* 85; *GórnDworz* Gg4v; *RejPos* 337v, 342v; *StryjKron* A; Zowie íłowo Boże (w ktorym co Bog ludziom ábo obiecuie/ ábo też co roíkázuie) pochodnią nog íwoich *CzechEp* 167 [przekład tego samego tekstu *KochPs* 183, *CzechEp* 112]; [Syn Boga] ktory wíty íwemi Práwo dał nam wízytkim wiernym/ ktore íeít íwiecá drog náłzych/ y pochodnią ípraw pobożności Chrześciójánńkiey náłzey. *SkarKazSej* 697a. Cf »pochodnia íwiatłości«.

pochodnia czemu (1): roíkazánie Iehowine íeít czyíte ktore óswieca oczy etc. Co mowi dla te^{go}/ íz íe íobie miał [...] zá pochodnią nogam íwym. *CzechEp* 112.

W połączeniach szeregowych (2): Swiátlém nam íá [księgi Pisma Św.]/ íwiecá/ y íálná pochodnią/ w poórzod wízech íciemności íwiáta tego nas óswiecáiącá *BibRadz* *3v; *SkarŻyw* 114.

W charakterystycznych połączeniach: pochodnia cnoty, myśli, nauki, pańska, pobożności, serca (2), *spraw, sprawiedliwości, wierna, wolej; pochodnia nog* (2), *nogam, przed nogami* (2).

Zwrot: »pochodnią objańi(a)ć, íwiecíc (a. óswiecáć); pochodnia rozświeca, óswiecájąca« [w tym: objańiáć a óswiecáć (1)] [szyk zmienny] (3:3; 1:1): *RejPs* 25; *BibRadz* *3v; Wíęc íz tá pochodnia [tj. szlachectwo] nie rozíwieca vczyńkow/ podłych ludzi/ przeto/ nie máią oni pobidki do cnothy/ áni boiáźni nieíłáwy. *GórnDworz* Dv, Gg4v; Przecź ím [owieczkom sobie poruczonym] nie íwiecífz oná wierná pochodnią/ íáko cie Prorok s. vpomina *RejPos* 346, 337v; *GosłCast* 19.

Wyrażenia: »pochodnią gorájąca« [szyk 1:1] (2): á chodząc záwždy w obronie/ w opiece/ á w opátrznóści íego/ [...] z weíółym íumńieniem/ á z goráiącá pochodnią wierney myíli á wiernego íercá íwego/ czekáć przyścia á záwołáńia Páná íwego *RejPos* 342v, 341v.

»jasna pochodnia« (5): *BibRadz* *3v; *RejAp* 85; Íż to íeít náíáńnieyfza pochodnia káždemu wiernemu przed nogámi íego moy miły Pánie/ íłowo íwięthe á nieomyłne twoie. *RejPos* 346, 339; *RejZwierc* 211v.

»niezgaszona pochodnia« (1): Teraz iuż do onych Oyczyítych bożków idźcie/ od królá íchwalonych/ Áż íprawcá wízyítkich rzeczy nigdy nie zgáízoná Pochodnią was obiańi/ z niebá roznieconá. *GosłCast* 19.

»pochodnia íwiatłości« (1): Bowym ty mnie dałz pochodnyá pánie twey íwiátlóści/ A ófwycéífz íam boże moy me wííytki íciemności *LubPs* Ev.

»pochodnia zapalona« (1): Bierzmy íwiece y pochodnie w rękách zápálone: á to co mamy wewnátrz ku wípráwiedliwieniu/ wyznaymy zwierzchu ku zbáwieniu. *SkarŻyw* 111.

Szeregi: »lampa a pochodnia« (2): A toć íeít lámpá/ á toć íeít pochodnia goráiąca/ mocna wíará twoiá. *RejPos* 341v, 341v.

»íwiatłóć a pochodnia« (1): Słuchayże pilno/ íáko íeízcze od początku íwiátá tá íwiátlófcią á thá íwiętyá pochodnią woley á náuki íwoiey then Pan náłz [...] nas miłóściwie obiańiáć á óswiecáć raczy. *RejPos* 337v.

»świeca a pochodnia« (3): A ták y ty [...] kázdy vpádly człowiecze/ pátrzay/ szukay á dogładay w fercu swoim/ iefliżec tá świecá á tá iálna pochodnia/ wypádlá á zgáflá w fercu twoim. *RejPos* 339; *SkarŻyw* 111; *SkarKazSej* 697a. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

d) Opieka boska (6) : nágotowałem pochodnią Pomázáncowi moiemu. *Leop Ps* 131/17, *2.Par* 21/7; Boże day ábych był tákim iáko y pierwey/ y według onych czáfow gdy Bog ítraż miał około mnie Gdy ie⁸⁰ pochodnia fwieciła nád głową moią/ zá ktorey światłością przechodziłem ciemności. *BibRadz Iob* 29/3, *Ps* 131/17, *Prov* 20/20.

pochodnia czego (1): Tám ia rozmnożę dziwną moc Dawidá fwego wierneho/ Bom tám zgotował pochodnią fławnych cnot Krystulá mego *LubPs* dd2v.

e) To, co powoduje nieszczęścia, klęski (4) : O onác to niefláchetna pochodnia miała vpásć ná tę nędzną ziemię on Arius bezecny/ ktory [...] záplugáwił á zaráził wżytki wzdroie y študnice płynące s szczyrey prawdi Pána náłzego *RejAp* 74v.

pochodnia czego (1): Iz moią wierna rádá v ciebie, o wielki Krolu/ ważna nie byłá/ żebyś był Helenę Graekom wydać rofkazał/ á tę niewątpliwą Wielkiew woyny pochodnią co napręcej zgáfl *KochOdpr* C4v.

W połączeniach szeregowych (2): Ale my wierni gdy sie będziemy mocno dzierżec onego ognia fwiętego nam od Pána náłzego z onego ołtharzá Boftwá iego zruconego/ nic nam ty grády/ áni thy gory/ áni ty pochodnie vczynić nigdy nie będą mogły. *RejAp* 74v, 74v.

f) Rozpalenie miłości erotycznej (3) : Z iey oczu/ kiedy Bogów chce zágrzac/ oboię Zázégác więc pochodnią zwyklá miłość swoię. *KochEpit* A2v; *GosłCast* 46; szczęśliwy/ [...] Komu cię Hymen fłowy ítátecznymi/ Y pochodniámi przyłączy wiecznymi. *SzarzRyt* D3.

g) Człowiek pozytywnie się wyróżniający, sprawca dobra, rozsiewający dobro; też król (11) : [święty *Abramiusz*] Przez pięćdziesiąt lat przed śmiercią/ zázczáwłzy ostry żywot/ nigdy nic z miáry oney niefpuścił: [...] Niegodziło fię/ áni tego Pan Bog dopuścił/ áby táká pochodnia leżec pod ławá á táic fię miała *SkarŻyw* 235.

W połączeniach szeregowych (3): O nędzny nędzniku/ o mární włodárzu/ chociayby cie iuz nie rułzyły obietnice á błogofławienińtwá Pána twego/ ktorec [...] obiecować raczy: zowác cie iálną świecá/ zowác cie pochodnią/ zowác cie száfárzem wiernym swoim *RejPos* 346v; *RejZwierc* 33v, 130v.

W przeciwstawieniu: »jasna pochodnia ... świeca śmierdząca« (1): Azáż nie lepiej być rofkofzną owieczką Páńfká niżli kozłem śmierdzącym? Azáż nie lepiej być iálną pochodnią niżli fwiecą śmierdzącą zázáłzoną? *RejZwierc* 131.

Wyrażenie: »jasna pochodnia« [*szyk 3:1*] (4): Bo [żonę] owę zowie okrałá domu swoiego/ iálną pochodnią/ wieżyczką nadobną s Słoniowych kości zbudowaną *RejZwierc* 33v; W íkromności człowiek s poćciwą poítawá/ Ten iest pochodnią iálną wżytkim práwą. *RejZwierc* 219, 130v, 131.

Szereg: »pochodnią albo świeca« (1): przeto sie sprzyfięgli Izráelitowie/ áby Dawid w bitwie nie bywał/ by pochodnia álbo świecá Izráelka nie zgáflá. *BielKron* 73v.

α) Piotr i Paweł (4) : Nie iest ták iálne niebo/ gdy fię fłonecznymi promieńmi oświeca/ iáko Rzymłkie miásto/ dwiemá temi pochodniámi (to iest Piotrem y Páwłem) wżytkiewy ziemi fwiećąc. *SkarJedn* 90; *SkarŻyw* 93.

poходnia czego (1): Piotr pochodnia wŹytkiey ziemie SkarŹyw 595.

Wyrażenie: »jasna pochodnia« (1): Nie ták lię iásni niebo/ kiedy łońce promienie łwe rołpufzcza; iáko Rzymłkie miáłto/ dwie one iáłne pochodnie (Piotrá y Páwłá S.) po wŹytkiey ziemi rozlewáiąc. WujNT 514.

Synonimy: fakła, głownia, łuczywo, Źagiew.

EW, AL